

Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Kereskedelmi, Agrár- és Munkajogi Tanszék

Tézisek

Németh Gabriella:

*Általános szerződési feltételek az online térben:
a sztenderdizált, elektronikus és automatizálható szerződéskötés
kihívásai a magyar jogban*

c. doktori értekezéshez

Témavezető:

Dr. Szegedi András PhD
egyetemi docens

2019

Tartalom

I. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLJA ÉS A KITŰZÖTT KUTATÁSI FELADAT	4
1. A kutatás tárgya, célja	4
2. A kitűzött kutatási feladat és hipotézisek	5
II. ALKALMAZOTT KUTATÁSI MÓDSZEREK, VALAMINT AZ ÉRTEKEZÉS SZERKEZETI EGYSÉGEI ÉS TÁRGYKÖREI.....	12
1. Az alkalmazott kutatási módszerek	12
2. Az értekezés szerkezeti egységei és tárgykörei	14
III. AZ ÉRTEKEZÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE ÉS AZOK ALKALMAZHATÓSÁGA.....	16
1. Az értekezés tudományos eredményeinek összegzése	16
2. Az értekezés tudományos eredményeinek alkalmazhatósága	18
IV. A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓI A KUTATÁS TÁRGYÁBAN.....	21

I. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLJA ÉS A KITÖZÖTT KUTATÁSI FELADAT

1. A kutatás tárgya, célja

Napjainkban még az egyszerű adás-vételi szerződések kötése is – nemcsak a szolgáltatási irányelv és az Európai Uniót jellemző letelepedési szabadság támogató elve, hanem az internet terjedése és a globalizáció komplex hatásai következtében – egyre inkább átkerül a határokon átívelő digitális térbe, és automatizálódik.¹ A jelen értekezésben olyan *online elérhető ÁSZF-ek* alkalmazásának összefüggéseit vizsgálom, amelyek még a hagyományos írásbeliség eszközeivel és tipikusan klasszikus jogász (humán) közreműködéssel készültek, de azok alkalmazása már *az internetes kommunikációs térben* valósul meg. Felvázolom az általános szerződési feltételek online elérhető változatai által felvetett kihívásokat és fejlődési trendet, különösen megmutatva egy akár gépi automatizáció lehetőségét is a szerződések előállítása vagy elfogadása során.

Az értekezésben az akár a kötelmi jogban is megvalósuló *automatizáció lehetséges kialakulását* alátámasztom, 2017 őszén elvégzett, saját zárt kérdéssoros online kérdőíves kutatással.² Bemutatom, hogy az online ÁSZF milyen jelentőséggel bír a fogyasztói szerződések között, mik jellemzik azt, milyen közgazdaságtani előnyei és fogyasztói hátrányai lehetnek, és célom a technológiai fejlődésből következően megalapozni azt a feltevést, hogy az internetes szerződéskötés, ezen belül az online ÁSZF-ek elterjedése az internetes térben okszerű, és folyamatosan hatással lesz a határokon átívelő magánjogi jogrendszerekre.

A novumnak tekinthető (leprogramozott) okosszerződésekkel részleteiben nem, de az említés szintjén foglalkozom.

Az ÁSZF-ek alkalmazása által interneten megkötött szerződések létrejöttkor a *jognyilatkozatok hatályosulásának és érthetőségének problematikája* egyaránt kulcskérdés. Az email, a chat-programok és a mobilapplikációk korában egyáltalán nem egyértelmű, hogy a címzett mikor olvassa el a neki címzett küldeményt. A jogalkotás számos esetben igyekszik ugyan követni az új technológiák szerződéskötési gyakorlatba való befolyását, de a globális technológiai fejlődés exponenciális tendenciái a jog által sosem lesznek gyors reagálással lekövethetőek. Az ilyen átmeneti (jog általi lemaradási) időszakokban a bírói gyakorlatra hárulhat annak felelőssége, hogy a klasszikus esetekre és módszerekre kialakított és még nem modernizált szabályok helyébe új *jogértelmezéssel* tekintszen a helyes és a fogyasztót védő gyakorlatra, akkor is, ha nincsen még modernizált jogi norma az adott ügyre nézve. Ez az iránymutató gyakorlat felelősséggel bír a nem precedenseken alapuló szabályozási modellekben, így a magyar joggyakorlatban is.

Szinte valamennyi online digitális megoldás elterjedése esetén *sokféle versengő érdekről* kell beszélnünk, például az egyén magánéletének védelme, a keresőmotor üzemeltetőjének üzleti érdeke, egy online ÁSZF alkalmazójának profitérdeke, valamint az internet felhasználójának tájékozódáshoz fűződő érdekei egyidejűleg jelennek meg a digitalizáció által feszített jogi határokon. Véleményem szerint ezen érdekek közti egyensúlykeresés jellemzi a

---

¹ A 2006/123/EK Irányelv és ennek implementációját támogató 2009. évi LXXVI. tv. a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának szabályairól 3.§-a

² A kutatás 356 beérkezett választ összegez az értekezésben.

klasszikus jogintézmények és a digitális jogi megoldások organikus fejlődését. Az automatizált dokumentum-összeállítás, az állandó összekapcsoltság, az elektronikus piactér, az e-learning, az online segítségnyújtás, a külső jogi erőforrás beszerzése, a zárt jogi közösségek, a workflow és a projektmenedzsmentbe ágyazott jogi tudást romboló technikák miatt is a szerződéskötések az interneten és a formalizált általános szerződési feltételek automatizált megoldásai a nem túl távoli jövő automatikus (akár gépi) megoldásai lehetnek. Ha a technológiai fejlődés vagy az automata rendszerek fejlesztése során a címzett, a módosíthatóság, esetleg a kézhezvétel, a kézbesítés vagy kézbesíthetőség értelmezése más dimenziót nyernek, újra kell fogalmazni a szabályozásban jelenleg fellelhető elektronikus szerződéskötési megoldásokat, de még a jognyilatkozatok hatályosulásának vagy az írásbeliség kérdéskörét is.

A jelen értekezés elsődlegesen nem fogyasztóvédelmi, hanem az Eörsi-féle úgynevezett korszakváltásos adaptáció szemszögéből kíván rámutatni az elektronikus szerződéskötés változatain belül az internetes kereskedésben elterjedt online általános szerződési feltételek okozta szemléletváltás szükségességére a klasszikus kötelmi jog területén.³

2. A kitűzött kutatási feladat és hipotézisek

A hazai polgári jogi reform keretében 2013-ban sui generis jogintézményként megjelent az elektronikus szerződéskötés a modernizált magyar polgári jogi kódexben. A döntéshozatali, szövegértési, esetleg szövegírási, küldési digitális és technológiai készségek hatással lesznek a magánjogra és a szerződések jogára, akkor is, ha egy asszisztens más nevében nyilatkozik, és akkor is, ha – esetleg valamilyen személyiséggel már felruházott – saját nevében teszi ezt. A témával innentől kezdve szükséges foglalkozni, hiszen több nagy kereskedelmi szereplő időközben kezdeményezéseket indított a mesterséges intelligencia nyílt, biztonságos és társadalmi szempontból felelős fejlesztése érdekében.⁴ Vélhetően a Big Data birtokában olyan információs aszimmetria alakul ki az adatbirtokosok és azok között, akiknél nincsen adat, amely feltétlenül szabályozást fog igényelni, és az is biztos, hogy a Big Data-ra alapuló automatikus, gépi döntések átláthatósága a közeljövő egyik legégetőbb problémája lesz.⁵ Az elektronikus kereskedésről szóló törvény és a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia céljai is hosszútávon átalakíthatják a kereskedelem és a szerződéskötés klasszikus formáit. Ma már akár élő felek nélküli, előre leprogramozott és megszeghetetlen okos szerződésekről is beszélhetünk. Az okosszerződések – bár még nem magyar egyetemeken – a programozás és a teljesítés technológiájával együtt egyetemi tananyagává váltak.

---

³ EÖRSI GYULA: *Összehasonlító polgári jog*, Akadémia Kiadó, Budapest, 1975, 394.old., Eörsi szerint a jog fejlődése aktív adaptáció. E folyamat alapvetően kiegyensúlyozott, de bizonyos társadalmi–gazdasági időszakokban erőteljesebben jelennek meg a jogi konfliktusok régi és új között. Eörsi ezt korszakváltásos adaptációnak nevezi, megkülönböztetve azt a mindennapos aktív adaptációtól, amely tulajdonképpen észrevétlen folyamat.

⁴ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Mesterséges intelligencia – A mesterséges intelligencia hatásai a (digitális) egységes piacra, a termelésre, a fogyasztásra, a foglalkoztatásra és a társadalomra (saját kezdeményezésű vélemény)(2017/C 288/01) (továbbiakban: EGSZB vélemény) 4.1 pont megállapítása

⁵ ZÖDI Zsolt: *Jog és jogtudomány a Big Data korában*, Állam és Jogtudomány LVIII. évfolyam 2017/1.szám, 95.old.

A jelen értekezés e jelenségek következtében azt vizsgálja, hogy a digitalizáció, a globalizáció és emellett a technológiai fejlődés nyújtotta, határokon is átívelő internetes és *automatizációs előnyök vagy kihívások* milyen hatással lehetnek a jövőben a klasszikus kötelmi jogi intézmények és jogelvek egyes kérdéseire (különösen a felek közötti jogi kommunikációt megjelenítő olyan jogintézményekre, mint pl. az ajánlati felhívás, ajánlat, szerződés, vagy a kommunikációt segítő olyan elvekre mint például az értelmezési elv, szerződéses szabadság elve vagy a közérthetőség kérdései), és az általános szerződési feltételekre (továbbiakban: *ÁSZF*) a magyar jogban. Az értekezésnek célja az is, hogy megalkossam az *online ÁSZF-fel történő szerződéskötés modern* definícióját és az az elektronikus szerződéskötés általános elvein belül ezen elkülönítés indokoltságát, specialitásait bemutassam. (Jelenleg az *ÁSZF-fel történő szerződéskötés* definícióját tartalmazza ugyan a polgári törvénykönyv, de ennek különös, internetes vetületét önállóan nem különítik el a jogszabályok.)

Megvizsgálom azt is, hogy a *szerződéskötés, illetve a szerződéskészítés automatizálhatóvá válhat-e* a modern technológiák révén, és ha igen, ez milyen jogalkotási kihívásokat okozhat a magyar jogban. Az értekezés egyes részei szabályozástörténeti és társadalom- és technológiafejlődési ismertetéseket is tartalmaznak, amelynek célja nem időbeli összehasonlító elemzések végzése, hanem a múlt trendjeinek vizsgálata révén akár a jövőbeli trendek előrejelzése, valószínűsítése a magyar magánjogban.

A Ptk. ma már az elektronikus kommunikáció egyre növekvő jelentőségét fejezi ki azzal, hogy - az egyébként technológiasemleges szerződéskötési szabályozás körében - néhány kérdésben figyelembe veszi az elektronikus úton történő szerződéskötés különös vonásait.⁶ Ugyanakkor még nem beszél automatizált *ÁSZF*-ekről vagy okosszerződésekről. Napjainkra vizsgálandóvá vált az is, hogy a virtuális térben való szerződéskötésnek milyen lehetséges jövőbeli irányai vannak nemcsak az e-kereskedés további terjedésével, hanem a technológiai automatizáció és a robotika (mesterséges intelligenciák) fejlődésével, amelyre a jogrendszereknek gyakorlatilag nincs hatásuk, de követni kényszerülnek az azok által okozott való életbeli problémákat.

Az *ÁSZF* megértéséhez hozzátartozik a szabályozástörténet feltárása, és emellett néhány lehetséges jövőbeli aspektus fontosságának megjelölése. Az értekezés az *ÁSZF* kialakulása mellett számos olyan modern technológiai megoldást is megvizsgál, amely ma még nem okoz kötelmi jogi problémát, de a jövőben okozhat. A jogtudomány a 18. század óta bizonyíthatóan *multidiszciplináris* vált, és a jelen értekezés kapcsán sem nélkülözhetők mérnöki, társadalomtudományi, gazdaságtörténeti, közgazdaságtani, pszichológiai vagy marketing tárgyú ismeretek a jogi összefüggések megállapításához és azok megértéséhez.⁷

Az értekezés az általános szerződési feltétellel történő szerződéskötésnek elsődlegesen, de nem csak e-kereskedelmi vetületeivel foglalkozik, továbbá számos olyan részben etikai kérdéssel is, ami valamennyi kötelmi jogi intézmény alapjául szolgál. Ilyenek az online kézbesíthetőségben vagy az azonosításban rejlő kockázatok, az online térben különös kihívásként megjelenő közérthetőség kérdései, a virtuális térben keletkező marketing-pszichológiai nyomás, amely

---

⁶ 2013. évi V. törvény. a Polgári törvénykönyvről (Ptk.)

⁷ SZMODIS JENŐ: *A jog és gazdaság néhány összefüggéséről*, Polgári Szemle, 2012. (8.évf.) 1-2.sz, 2.old.

kétségkívül hatással van a szerződéskötő fogyasztóra, a közérthetőség etikai dilemmái vagy az igazságosság kérdésköre a szerződésekben

A jelen értekezés, annak terjedelmi korlátai miatt elsődlegesen nem fogyasztóvédelmi, hanem az Eörsi-féle úgynevezett korszakváltásos adaptáció és a technológiai fejlődés – különösen a diszruptív technológiák - szemszögéből mutat rá az az internetes kereskedést jellemző online általános szerződési feltételek során jelentkező jövőbeli kötelmi jogi kihívásokra, dilemmákra, problémákra. Ezen összefüggések bemutatása érdekében hangsúlyosan foglalkozom a kötelmi jog és a kereskedelmi jog szabályozási, és e mögött álló (akár programozható) gazdasági folyamatok, változások bemutatásával napjaink jogi szabályozásában. A szabályozástörténeti részben a legnagyobb figyelem a 2013. utáni új magánjogi szabályozásra összpontosul, hiszen az értekezés szempontjából igen releváns, hogy az elektronikus szerződéskötés és az ÁSZF-ek szabályain belül a blanketták csatája is explicite bekerült az új Ptk-ba.

Egyes összefüggések felvetésén túl az értekezés nem foglalkozik részletesen a szerződési jogon belül sem az egyébként érdekes és számos elemzésre igényt tartó kártérítési, felelősségi, és érvénytelenségi elméletekkel. Ugyanakkor a digitális, online jogi szemlélet különösen igényli a fogyasztóvédelmi és az adatvédelmi aspektusok érintését, különös tekintettel a fogyasztói szerződési jog tendenciáinak ismertetésére az online ÁSZF-ek kapcsán. A 21. századi elektronikus kommunikáció vagy az okosszerződések jellemzőinek ismertetése is szükségessé válik a jelen értekezésben, mivel a klasszikus jogrendekben eddig kezelt szóbeli és írásbeli kettős kategóriarendszer megbomlani látszik a digitalizációban megjelenő *elektronikus kommunikáció és az ún. e-beszédszerűség* megjelenése miatt. Ez utóbbi ugyanis inkább a jogrendszerek által szóbelinek tekintett kommunikációs jegyeket, semmint az írásbeliség tradicionális, statikus jellemzőit hordozza. Ezért a jogban a szóbeliség-írásbeliség kérdésköre is újragondolásra lesz érdemes. Ugyanakkor egy okosszerződésnek nem feltétlenül van a hagyományos jogi írásbeliségnek megfelelő írott verziója, mégis a rendszerhez történő csatlakozással mindenki tudni fogja, milyen ügyletek valósulnak meg automatikus (automatizált módon), tehát a szerződés tényleges tartalma, a felek ügyleti akarata ismert. Jelenleg jogalkotási hiátus az okosszerződés vizsgálata és szabályozása, hiszen Eörsi logikáján szemlélve az észrevétlen aktív módosulási folyamat a kötelmi jog ezen részének fejlődésében – amennyiben abból kellene kiindulni, hogy egy smart contract a kötelmi jog felől közelítendő - még el sem kezdődhetett.

Az értekezésben két hipotézist vizsgállok.

1. számú hipotézis: Feltételezem, hogy az ÁSZF-ek elterjedtsége okszerű, az automatizálódó online kereskedelmi technikák (emailmarketing-technikák, online e-kereskedelmi technológiák) egyre gyorsulnak és automatizálódnak, azaz egyre több aktív weblapon lesznek megköthetőek általános szerződési feltétel formájú, írott és sablonizált szerződések (kisvállalkozások honlapjain is), beklikkelés útján. *Az online ÁSZF-fel történő szerződéskötés eltérően is viselkedik a papíralapú írott folyamatokhoz képest, ezért e tartalmak egyre nagyobb nyomást helyeznek a fogyasztói döntéshozatalra (pl. az internetes ajánlatok elfogadásakor).* Emiatt a szerződéskötés klasszikus szabadsága tovább szűkül az online térben,

így a kötelmi jogban már megjelent fogyasztóvédelmi és adatvédelmi szabályozás erősödését fogjuk látni az online ÁSZF-fel történő internetes szerződéskötések területén.

2. számú hipotézis: *Vizsgálat tárgyává teszem, hogy a bianco (sablon)szerződések megkötése az interneten mennyire válhat olyan automatikus műveletté a jövőben, amelyhez végül akár emberi közreműködés sem szükséges.* Feltételezem, ha ez technológiailag megvalósulhat, továbbá kereskedelmi igényné válhat az alkalmazói oldalon, akkor további jogi szabályozásokat kell kialakítani a szerződés létrejötte vagy nem teljesedése okozta kockázatok kezeléséhez (és az automata algoritmusok okozta jognyilatkozatok jog- és cselekvőképességi kérdéseihez).

Az általános szerződési feltételek kialakulásának számos oka volt. A gazdasági és technikai fejlődés és a tömegtermelés felvetette annak üzleti igényét, hogy a termékértékesítés során a termékre rakódó jogi költségek is minél kisebbek legyenek. Ráadásul a tömeges értékesítési mennyiség igényelte a minél gyorsabb szerződéskötést és szerződésteljesítést, amelynek következtében a gyártó és a kereskedő a termékértékesítési láncolatban minél előbb juthat gazdasági profijtához. A földrajzi távolságok áthidalása ma már létfontosságú kereskedői funkció és a földrajzi határokat átlépő nemzetközi kereskedelem kialakulása következtében a globális piacokon jelen lévő nagyvállalatok kockázatmentesítő reflexei intenzívvé tették a jogvásárlás gyakorlatát (lex shopping), a drága ám gyors választottbíráskodás elterjedését, amelyeknek legfőbb célja a kereskedelem számára legkedvezőbb jog és vitarendezési eljárás kiválasztása.

Modern korunkban mindez kiegészült az internet megjelenésével, elterjedésével, majd a digitalizált értékesítési és szolgáltatási tevékenységek széleskörűvé válásával. Az internet megjelenése előtti klasszikus szerződéskötési technikákat szabályozó jogalkotás számára igazi kihívást jelent az internetes szerződéskötés során felmerülő jogi kockázatok kezelése, és az internetes értékesítés során alkalmazott gyors általános szerződési feltételek okozta fogyasztói érdeksérelmek védelme. Napjaink online kereskedelmében a fogyasztóhoz vezető értékesítési lánc online webshoppal lerövidíthető. Az internetnek a tényleges földrajzi határookra tekintet nélküli, technológia semleges és demokratikus létezése, és a kereskedelemben elterjedt általános szerződési feltételek online alkalmazhatósága folyamatosan számos jogi kérdést felvet. Lehetővé vált az elektronikus, az internetes online szerződéskötés, nemcsak vállalkozás és fogyasztó között, elkezdődött a leprogramozható okosszerződések kialakulása is.⁸

Ahhoz, hogy az interneten gyorsan történhessenek az események, általában rendszerszintű megoldásokra, *rendszer építő stratégiákra*, ismételhető (automatizálható) cselekvésekre, reakciókra van szükség. Éppen ezért bevált módszerré váltak a *blankettásított szerződések*, nemcsak a nagy elektronikus hírközlési szolgáltatók vagy az óriás webshopok, hanem még az internetet használó magyar online kisvállalkozások világában is.⁹

⁸ A szerző a jelen értekezésben a fogyasztó fogalmát tágabban értelmezi, nem csak a magánszemélyekre vonatkoztatva.

⁹ Bár meg kell jegyezni, hogy míg az elektronikus hírközlési szolgáltatók által alkalmazott általános szerződési feltételek esetén a jogalkotó még hatósági jóváhagyást is előír, addig a kisvállalkozások részére tipikusan ügyvédek által (vagy a vállalkozás saját céljaira önmaga által) készített ÁSZF-ekre csupán a diszpozitív polgári

Ez azt is jelenti, hogy a szerződés az interneten köttetik és nincs többé egyidejű jelenlét mellett történő személyes aláírás vagy egyedi ajánlati alku. Egyes szolgáltatási területeken pedig ma már maga a teljesítés is lehetséges a virtuális térben (pl. Skype kommunikációs csatornán történő online tanácsadást¹⁰).

Ugyanakkor a jogi feladatok számítógépes kezelésében még hatalmas potenciálok rejlenek, és „a kiaknázatlan lehetőségek elsősorban a természetes nyelvek feldolgozását, másrészt a mesterséges intelligencia technológiák alkalmazását jelentik. A kiaknázatlan lehetőségek mellett a jog tartalmi, értelemközpontú kezelése terén még igen sok feltáratlan felhasználói igény is létezhet.”¹¹

A jogi szolgáltatások iparága az elmúlt két évtizedben többet változott, mint az azt megelőző százban, és az elkövetkező öt évben még több jelentős változás következik a jogi szolgáltatók életében.¹² A változások egyaránt érintik az üzleti modellt, az ügyfelek elvárásait, a közösségi platformok és digitális technológiák használatát, illetve az azonnali rendelkezésre állás igényét. A digitalizációnak köszönhetően folyamatosan gyorsul az információcsere és a tájékoztatás, ennek köszönhetően az üzletkötés folyamata is. Ebből következően a jogászok felé megfogalmazott elvárásokban a legnagyobb változás az elmúlt 10 évben a gyorsaság volt, a jogi munka valódi szolgáltatássá válik: csakis valós időben, világos elszámolás mentén van rá szükség, amely át fogja alakítani a vállalati jogi osztályok és a jogi irodák működését. Az egyszerűbb sablonokat lehet, hogy ki fogják tölteni a gépek, de sokak szerint a jogi értelmezés rutinjának igénye még nem fog megszűnni. A jogi szolgáltatások trendjeinek szem előtt tartása fontos az értekezés tárgya szempontjából, hiszen a szerződéskötés is e körbe tartozik. Az online ÁSZF készítésével, alkalmazásával kapcsolatos tanácsadási feladatok a jogász hivatásrend feladatai közé tartoznak, akkor is, ha számos szabályozási területen az ÁSZF nem igényli az ügyvédi ellenjegyzést erre irányuló jogszabályi kötelezés hiányában.

A címben jelölt téma aktualitását az adja, hogy a digitalizáció, az internet térhódítása során számos új technológiai és jogi jelenséggel találkozhatunk. Egyes jogi technológiák romboló hatást fejtenek ki akár hagyományos ügyvédi irodákra is, ezáltal akár a szerződéskötések metodikájára is hatással lehetnek.¹³ E nézet szerint a jogi szolgáltatások evolúciója is egy az egyedítől (amely nagymértékben testre szabott) a sztenderdizálton át (amely visszatérő jogi megoldás) a rendszerezett (pl. elektronikus munkafolyamattá vált) felé, majd ezután a

---

törvénykönyv (néhány fogyasztót védő kógens szabállyal kiegészítve), az e-kereskedésre és a fogyasztókkal történő szerződéskötésre vonatkozó egyéb magánjogi normák és a kialakulóban lévő bírói gyakorlat irányadó, hatósági engedélyezési kötelezés nélkül.

¹⁰ Számítógépre telepíthető asztali alkalmazás, amely mikrofon és beépített kamera segítségével az internet használatával telefonhívásra, videohívásra, egyidejű csevegésre, sms-küldésre ad módot két vagy több egymástól fizikai térben távollévő személy között (a telefonhoz hasonlóan, de képet is közvetítve a használókról.)

¹¹ KILIÁN IMRE: *Szemantikai alapú jogi tudás- menedzsment technológiák* tárgyú PhD doktori értekezése (2013.)

¹² Ark Group and Managing Partner's által készített tanulmány, 2020 Vision: The Future of Legal Services, 2nd Edition, Szerk.: Laura Slater, 2015., VII. old, bővebben ld: https://www.ark-group.com/sites/default/files/product-key-contents/2020-Vision_2015_Prelims-w-cover_0.pdf (Letöltés: 2019. május 30.)

¹³ RICHARD SUSSKIND: *Az ügyvédség vége?* Wolters Kluvert Kft. Budapest, 2012. c. művében kiemeli a jövő jogásaiban a gondolkodás megváltoztatásának fontosságát, a nem jogvégzett emberek munkavégzésének lehetőségét, az ügyvédi munka szolgáltatásként való értelmezését.

csomagolt, végül tömegáru jellegű jogi termékek (elektronikus vagy online jogi termékcsomag) irányába haladna.¹⁴ Ezen logika indokolja, hogy a kutatás során a szabályozástörténeti fejezet visszanyúlik az 1977-es Ptk.¹⁵ reformot megelőző időig is, azaz azelőttig, amikor az általános szerződési feltételek elsőként kerültek említésre magánjogi kódexünkben. A szerződés funkciójának és az írásbeliségnek egyszerű grafikai ábrával is szemléltethető magyar jogtörténeti fejlődési folyamata szintén a testre szabott egyeditől (szóbeliség, majd bizonyításhoz szükséges írásbeli eszköztől) haladt a sztenderdizált online megoldás felé. Hiszen az *ÁSZF-fel történő online szerződéskötés is automatizáció*: sztenderd tartalmakkal történő ismétlődő és elektronikus szerződéskötés.

A technológiai fejlődés logikája tehát felismerhető a kötelmi jogi intézmények fejlődése kapcsán is, így ezt figyelmen kívül hagyni nem lehet.

Napjaink jövőkutatói szerint a szingularitás bekövetkeztével az ember egyszer majd egyesülhet a mesterséges intelligenciával, és akár a szerződéskötés mindkét oldalán robotok vagy automata gépek jelenhetnek meg anélkül, hogy a másik fél tudná, kivel vagy kinek a közreműködésével szerződik.¹⁶ Az Európai Unióban ma egyre szélesedik az ún. fogyasztói szerződési jog, és születőben van egy uniós adásvételi kódex is, amely annak létrejöttét követően választható lesz a nemzeti jogok mellé. Ugyanakkor a globalizációban a lex shopping még mindig elterjedt metodika, akár a fogyasztók hátrányos helyzetben tartásának céljából. A hálózatba kapcsolt technológiák átvétele és terjedése minden korábbinál nagyobb sebességgel történik, mesterséges intelligenciák fejlesztése javában zajlik az interneten létező legnagyobb közösségi és digitális multik cégében.¹⁷ Egy-egy robottal (chatbot) már akár időpontot is tudunk foglalni cégvezetők naptárjában, és nem állapítjuk meg néhány email váltás után azt sem, hogy nem is emberrel kommunikálunk. Ez már ma számos kérdést felvet a jognyilatkozatok és a szerződéskötés körülményeinek releváns vizsgálata során, nemcsak a bírósági perekben. Ugyanakkor már az az uniós jogalkotásban is felmerült annak igénye, hogy a természetes és jogi személy mellé kialakításra kerüljön a jövőben az elektronikus személy fogalma, támogató a robotizáció fejlődését.¹⁸ Az egyén kiszolgáltatottá válik az

---

¹⁴ SUSSKIND im bemutatja, hogy az Eversheds ügyvédi iroda ügyfelei részére olyan okirat-összeállító rendszert biztosít, amellyel az ügyfél a saját munkaszerződését összeállíthatja az adott csomag elemeiből, egyfajta „csináld magad” jogi szolgáltatásként, az ügyvédi iroda kontrolljával.

¹⁵ 1959. évi IV. törvény (régí Ptk.)

¹⁶ RAYMOND KURZWEIL amerikai feltaláló, író. Az optikai karakterfelismerés, szöveg-beszéd szintézis, beszédfelismerés és az elektronikus billentyűs hangszerek úttörője. Több könyve jelent meg egészség, mesterséges intelligencia, transzhumanizmus és technológiai szingularitás témakörökben. ld. *The Singularity Is Near*, Penguin Group, 2006, magyarul: *A szingularitás küszöbén*, Ad Astra Kiadó, 2013,

¹⁷ Éves jelentése ötödik kiadásában az Ericsson ConsumerLab a 2016-os év, és az azt követő időszak 10 legújabb fogyasztói trendjéről számol be. A jelentés rámutat, hogy a hálózatba kapcsolt technológiák átvétele és terjedése minden korábbinál nagyobb sebességgel történik. A „10 legújabb fogyasztói trend 2016-ban”: 1) A hálózatba kapcsolt életvitelünk. 2) A streaming a fiatalok körében már életforma. 3) A Mesterséges Intelligencia kiszorítja a képernyőt. 4) A virtuális valósággá válik. 5) Érzékelős otthonok. 6) Ingázás, hatékonyan. 7) Sürgősségi chat. 8) Szenzorok a testben. 9) Hackerek mindenhol. 10) Önjelölt újságírók. ld. <http://www.tozsdeforum.hu/extra/tech-tudomany/ilyen-lesz-a-jovonk-a-technologia-vilagaban-61960.html> (Letöltés: 2019. május 30.)

¹⁸ Jelentés (2017. január 27.) a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a robotikára vonatkozó polgári jogi szabályokról (2015/2103(INL)), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2017-0005+0+DOC+XML+V0/HU> (letöltés: 2019. május 30.) (Továbbiakban: EP Jelentés)

információs kor kihívásaival szemben. Az információs társadalom korában az eddiginél is jobban törekedni kell arra, hogy a technológiákat úgy állítsák az emberiség szolgálatába, hogy az ezek használatával kapcsolatos kockázatokat mérsékeljék. Az Európai Parlament is megállapítja, hogy hosszú távon a betanítható és döntések önálló meghozatalára képes, intelligens és autonóm gépek kifejlesztése felé mutató jelenlegi trendek nemcsak gazdasági előnyökkel járnak. Továbbá az automatizálás felé mutató tendencia megköveteli, hogy a mesterséges intelligencia alkalmazásainak kidolgozásában és kereskedelmi forgalmazásában érintett személyek már kezdettől fogva *beépítsék a biztonságot és az etikát*, elismerve, hogy készeknek kell lenniük jogi felelősség vállalására az általuk előállított technológia minőségéért.¹⁹

Mindeközben a klasszikus kötelmi jogban a szerződéses jognyilatkozatok egymás utáni láncolatát tartjuk még a szerződés létrejöttének, amellyel még mindig nem egyenértékű egy interneten, beklikkeléssel elfogadott ÁSZF „aláírása”, a perekben nem erős bizonyíték egy email és nem szabályozott az okosszerződések megoldása sem. Ezen ellentmondásokra és az ezekben rejlő további kihívásokra kívánja felhívni az értekezés a figyelmet, magánjogi aspektusokból.

A jelen értekezés elsődleges témája, *az általános szerződési feltételekkel az interneten történő szerződéskötés* alapvetően az egyéni fogyasztói kiszolgáltatottság oldaláról (elsősorban a mielőbbi értékesítésre irányuló kiugróan erős pszichés marketingnyomás és az alulinformáltság miatt) vizsgálja meg a korábban a személyes interakciókon nyugvó kötelmi jogi intézményeket: ajánlattétel, ajánlat elfogadása (szerződéses nyilatkozatok), szerződéskötés. Az EP jelentés szerint akár az is lehetséges, hogy hosszú távon a mesterséges intelligencia felülmúlja majd az ember szellemi kapacitását. E körülményt az ÁSZF-ek lehetséges automatizálása kapcsán vizsgálja az értekezés – melyeket már előrevetít a programozott gazdaságra utaló okosszerződések világa is –, mivel a jövőbeli automatizált és algoritmikus döntéshozatal továbbfejlesztése és egyre elterjedtebb használata kétségkívül hatást gyakorol mind a magánemberek (üzleti szereplők vagy internethasználók) választásaira, mind pedig a közigazgatási, igazságszolgáltatási vagy más szakterületű hatóságok végleges – fogyasztói, üzleti vagy szabályozási – döntéseire.²⁰

A jelen értekezés az általános szerződési feltételek térnyerésének, valamint az internetes szerződéskötés kialakulásának okait, körülményeit és jellemző sajátosságait mutatja be. Az online általános szerződési feltételek alkalmazási céljai és a szerződéses szabadság kérdése számos dilemmát felvet. Bemutatásra kerülnek az internetes információcsere technikai jellemzői és a szerződéses nyilatkozatok hatályosulásának ebből adódó kérdései is. Néhány joghatósági és eljárási probléma is felvetődik az általános szerződési feltételek offline rutinjai és online térnyerése elemzésekor. Az uniós jogalkotás fejlődését az elektronikus kereskedelemre vonatkozó szabályok igen jól jellemzik, és a joghatósági kérdéseket rendező Brüsszeli egyezmény is áttekintésre kerül az interneten kötött szerződések szempontjából.²¹

---

¹⁹ EP Jelentés Bevezetés G. és N. pont

²⁰ EP Jelentés Bevezetés R. és Q. pont

²¹ Ún. Brüsszel I. Egyezmény, A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, amely azokat a szabályokat

A jogtörténeti, szabályozástörténeti elemzések mellett kifejezetten említésre kerülnek a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia²² napjaink trendjeiről készített statisztikai elemzéseinek összefüggései is a jogintézmény elemzése során, hiszen ebből következtetés vonható le a 2020-ig várható állami fejlesztési irányokra és az ezek következtében módosuló lakossági és vállalkozási (fogyasztói és eladói) digitális készségek és kompetenciák fejlődési ütemére, hazai terjedésére. Mindezek hatással lesznek a szerződést eredményező online kereskedelmi kommunikációra is.

II. ALKALMAZOTT KUTATÁSI MÓDSZEREK, VALAMINT AZ ÉRTEKEZÉS SZERKEZETI EGYSÉGEI ÉS TÁRGYKÖREI

1. Az alkalmazott kutatási módszerek

A téma feldolgozása elsődlegesen a témával foglalkozó hazai magánjogi szakirodalom áttekintésével, továbbá az ÁSZF-ek megjelenésével összefüggésben megvalósult hazai és európai uniós jogalkotási fejlődés ismertetésével történik. Ily módon a jogösszehasonlítás mint módszertan nem az általános szerződési feltételekkel foglalkozó, számos angolszász és más külföldi monografikus szakirodalom hivatkozásával és szokásos összevetésével valósul meg, hanem az uniós jogfejlődés elemzése révén, amely minden esetben szintetizálja a tagállamok jogi megoldásait és az adott tagállam jogi kultúrájának adaptációs lehetőségeit a közös európai szabályozás érdekében. Ugyanakkor egyes résztémakör kapcsán szükség szerint hivatkozom aktuális külföldi szakirodalomra és külföldi bírósági döntésre, más szerzők ilyen irányú, az értekezés számára is releváns korábbi vizsgálataira (pl. svájci jog, BGB.). Eltérő módszertan igénybevételével az értekezés kénytelen lett volna túlterjeszkedni az elvárt terjedelmi előírásokon.

Az elsődleges szakirodalom a polgári jog és ezen belül a kötelmi jogi intézmények alapdefinícióinak ismertetésénél fontos, akár a régmúlt, akár a jelen jogtudományának alapos írásairól, monográfiáiról vagy más publikációiról van szó. Mivel az elektronikus ÁSZF-ek az értekezés központi témáját képezik, emellett az elektronizálódó írásbeliség kérdései is hangsúlyos vizsgálati szempontot jelentenek, az értekezés a kötelmi jog írásbeliségének kialakulását is jogtörténeti leíró ismertetéssel érinti.

Az európai uniós jogalkotásból olyan ajánlás beidézése és elemzése is történik, amely ugyan még le nem zárult jogalkotási folyamat végeredménye, hanem annak csupán kezdeményező, indító aktusa, mégis a mesterséges intelligencia térhódításával összefüggésben szükséges a beindult jogi elemző folyamat ismertetése (pl. a még ki nem alakult elektronikus személyiség kérdéseiről).

---

fekteti le, amelyek a bíróságok joghatóságára, valamint a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésére és végrehajtására irányadók az Európai Unió (EU) országaiban (ld. EUR-Lex - I33054)

²² A Nemzeti Infokommunikációs Stratégia a Kormánynek a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó, infokommunikációs ágazattal összefüggő legfontosabb célkitűzéseiről.

A jogi szakirodalom és a jogalkotási folyamatok elemzése mellett e témához szükséges néhány közgazdasági, joggazdaságtani, marketing és pszichológiai kérdés ismertetése is, mivel a gyorsuló, internetes ÁSZF-es szerződéskötést alapvetően közgazdasági racionalitás és online marketing szempontok egyaránt fejlesztik és ezek alapozzák meg. Tekintettel arra, hogy az értekezés központi témája a klasszikus *offline szerződéskötésnek az online és automatizált, elektronikus megjelenési formái* felé történő lehetséges elmozdulásának bemutatása, ezért szükséges a jogi dogmatika és a jogi szakirodalom mellett a technológiai fejlődéssel, az automatizációval vagy éppen a kereskedelmi kommunikációval kapcsolatos releváns, nem jogi, de a jogtudományon kívüli gazdasági, műszaki, nyelvészeti szakterületeken fellelhető primer szakirodalom ismertetése, hivatkozása is, az utalás szintjén, nem eltolva a hangsúlyt a jelen értekezés jogi aspektusairól. Az értekezésnek kifejezetten célja az elektronikus szerződéskötésnek, mint jogintézménynek *interdiszciplináris közegbe helyezése*, amely szerteágazóvá teszi a vizsgálatot, így nem célozom egyes résztemák mélyebb, akár monografikus szintű kidolgozására. (E szemléletmód előnye lehet, hogy az értekezésben felvázolt új irányok a későbbiekben további mélyebb jogi vizsgálatok alapjául is szolgálhatnak.)

Az értekezés hivatkozik számos releváns hazai és nemzetközi bírói gyakorlatra is, melyeket nem önálló fejezetben, hanem az egyes fókuszpontok elemzésénél, az adott témafejezetbe beépítve mutatok be.

A másodlagos jogi szakirodalom hivatkozása azon témák kifejtésénél vált indokolttá, ahol a jelen értekezés terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé vagy szükségessé egy-egy téma alapos kifejtését, de fellelhetőek olyan összegző művek, melyek az adott területen az alaputatást elvégezték és amelyekkel a jelen értekezés szerzője egyetért. Mindemellett az alábbi modern kutatási eszköz is alkalmazásra került:

*Online kérdőív*ezés közösségi oldalon keresztül (pl. Facebook) olyan fogyasztók körében, akik az interneten szerződést kötnek. E kérdőíves vizsgálatban 356 értékelhető válasz érkezett, amelyek hasznos tapasztalatokkal szolgáltak a fogyasztói figyelmetlenségekről az e-szerződéskötés során, amely megalapozhat a jogalkotó számára adható jövőbeli szabályozási javaslatokat is. A kérdőív kérdései alapvetően a válaszadók szerződéskötési és a weben történő nyilatkozati szokásaira fókuszálnak, továbbá arra, hogy a weben történő tevékenységek során milyen bizalmi elemek számítanak, és mi az, amit az interneten nézelődők nem vesznek figyelembe a cselekedeteik mérlegelésekor, továbbá arra is kérdés irányult, hogy a felhasználó mennyire fogadja el lehetséges jövőbeli digitális technikák kialakulását és az hogyan befolyásolná döntési szokásait (pl. chatbotokkal történő kommunikáció). A kérdőív feldolgozása statisztikai összegzéssel történt. A minta az internetet jelenleg is nagy kedvvel és magasfokú mikrobizalommal, napi szinten a közösségi médiában használó, tehát az átlagnál magasabb bizalommal rendelkező közönséget kíván vizsgálni. Az ő esetleges bizalomvesztésük vagy közönyük a hipotézissel kapcsolatban (automatizált ÁSZF-ekkel, esetleg robotokkal is történő szerződéskötési gyakorlat elfogadása vagy elutasítása) iránymutatást jelenthet a jövőbeli jogi szabályozás erősségére vagy a túlszabályozás szükségtelenségére az értekezésben vizsgált technológiai helyzetekre.

2. Az értekezés szerkezeti egységei és tárgykörei

Az értekezés hét római számmal jelzett részre tagolódik, amely az általános szerződési feltételek általános bemutatásától halad az online tér, végül a jövőbeli kihívások specialitásai felé, az alábbiak szerint:

- I. Az értekezés célja és az alkalmazott kutatási módszertan
- II. Az általános szerződési feltételek alkalmazási célja és a sztenderdizált jogviszony jellemzői
- III. Általános szerződési feltételek kialakulása és fejlődése a magyar jogi szabályozásban
- IV. Általános szerződési feltételek az online térben
- V. Az internetes információcsere jellemzői és a virtuális jognyilatkozatok hatályosulása
- VI. Az elektronizált és automatizálható szerződéskötés további kihívásai
- VII. Összegzés és következtetések

Az egyes részek a fejezetszámmal kezdődő arab sorszámmal folyamatosan számozott tagolásban részletezik a kutatási tárgykört. Azon témákon belül, melyek több résztémát, illetve bővebben kifejtést igénylő külön részeket talál a szerző indokoltnak bemutatni, további arab alszámozású tagolás található (pl. 4.2.2 Az automatizálható szerződéskötés kihívásai a kötelmi jogban). A bevezető rész (a kutatás leírása, célja, módszertana) és az összegzést tartalmazó zárórész között az értekezés az alábbi logikai sorrendben mutatja be a téma elemzését, amelyen belül az értekezés címét is adó központi problematika a jogintézmény általános bemutatását (II. RÉSZ) és a magyar jogi szabályozást (III. RÉSZ) követően található:

II. RÉSZ:

- 2.1 Az általános szerződési feltételek célja, jellemzői
- 2.2 A szerződéses egyensúly: szerződéskötési vagy szerződés meg nem kötési szabadság
- 2.3 A szerződés egyedi megtárgyalásának követelménye
- 2.4 A szokásos, nem szokásos és alapvető szerződési feltétel, mint a szerződés tartalma
- 2.5 Normahatás, tehetetlenség és idomulás az online általános szerződési feltételekben
- 2.6 Az online ÁSZF-ek el nem olvasásának jogfogyasztói szokása
- 2.7 Együttműködési és tájékoztatási kötelezettség
- 2.8 A blanketták csatája

III. RÉSZ

- 3.1 Az ÁSZF Ptk-beli szabályozását megelőző kötelmi jogi megoldások (1977 előtt)
- 3.2 Általános szerződési feltételek megjelenése a Ptk-ban (1978 – 1997)
- 3.3 A 93/19 EGK irányelv fogyasztókat védő szabályainak átültetése (1997)
- 3.4 Az ún. fogyasztói szerződések megjelenése a Ptk-ban (2002 – 2013)
- 3.5 2013. évi Ptk reform: e-szerződés és a blanketták csatája
- 3.6 Általános szerződési feltételek az egységes uniós szerződési jog fejlődésében

Az értekezés központi témája annak címe: *Általános szerződési feltételek az online térben: a sztenderdizált, elektronikus és automatizálható szerződéskötés a magyar jogban*, a IV. részben található.

E tárgykörön belül bemutatásra kerülnek hangsúlyos joggazdaságtani szempontok, az automatizáció lehetőségei, a globális behatások és az iGeneráció új kommunikációs szokásai, a lehetséges jogi akadályok kérdésköre, valamint külön pont alatt a szerző által 2017-ben elvégzett saját online zárt kérdéssoros kérdőíves kutatás kiértékelése is megtörténik (ld. 4.6 Az általános szerződési feltételek online jogfogyasztói szokásai (kérdőíves kutatási eredmények):

IV. RÉSZ

- 4.1 Automatizálódó és költségcsökkentő értékesítési technikák, kényelmes és tudatos vásárlók
- 4.2 Automatizálható-e a szerződéskötés?
- 4.3 Behatások: (jogi) globalizáció, lex shopping, az Y és alfa-generáció hatása a szerződéskötésre
- 4.4 A digitális Magyarország kihívásai a szerződéskötésben
- 4.5 Az online szerződéskötés kellékei: virtuális bizalom, interaktív honlapok, azonosítás
- 4.6 Az általános szerződési feltételek online jogfogyasztói szokásai (kérdőíves kutatási eredmények)
- 4.7 Online megköthető és online nem megköthető szerződések
- 4.8 Online (elektronikus) szerződéskötés alapvető szabályai
- 4.9 A szolgáltatások szabadsága és a technológiai fejlődés összefüggései az e-szerződéskötésben
- 4.10 Jogi akadályok az ÁSZF-el megköthető online kereskedelmi ügyletek útjában
- 4.11 A fogyasztói szerződési jog funkciója az elektronizált szerződéskötésben

A bevezetést, a leíró jellegű jogintézményi ismertetést, a szabályozástörténeti összefoglalást és a központi tárgykör elemzését követik a jövőbeli kihívásokat valószínűsítő, a klasszikus jogi tanokat interdiszciplináris megközelítésben átszövő elemzések, amelyek nemcsak az online tér, az internet jellemzőivel, az online félretájékoztatók kérdéseivel vagy az elektronikus panaszkezeléssel foglalkoznak, hanem az egyeditől az automatizmusok felé elmozdult szerződéskötési és technológiai megoldások utalásszerű ismertetésével, valamint az azokból a klasszikus jogi írásbeliségre alapított szerződési jogra váró jövőbeli, akár kommunikációs kihívásokig is elvezet.

Az V. és VI. részben mód van kissé eltávolodni a klasszikus magánjogi, kötelmi jogi tanoktól, azonban ennek szükségszerűségét a bemutatott technológiai innovációk ma már megkérdőjelezhetetlenné teszik. Az összegzés és levont következtetések ismertetés előtt tehát a jövőbe mutató romboló jogi technológiák és azoknak a fogyasztói szerződések jogára történő valószínű hatásainak bemutatása zárja az értekezést, a következők szerint:

V. RÉSZ

- 5.1 Az internetes információcsere technikai jellemzői és a Big Data jelenség a jogtudományban

- 5.2 A szerződéskötés klasszikus folyamata: „ajánlat és elfogadás”-modell
- 5.3 Ajánlattételre felhívás, ajánlattétel, ajánlat elfogadása a bírói gyakorlatban és online
- 5.4 Az elektronikus jognyilatkozat hatályosulása
- 5.5 Az általános és a virtuális jognyilatkozatok értelmezése
- 5.6 A virtuális írásbeli szerződés és a szóbeli szerződés közös jellemzői
- 5.7 Az online félretájékoztató kezelés
- 5.8 Elektronikus panaszkezelés és online vitarendezés

VI.RÉSZ

- 6.1 A robot, aki képes az interneten szörfölni, és ...
- 6.2 A robotika, a gépi automatizáció megjelenése a civiljogban
- 6.3 Kötelmi jogi lehetőségek alapja: a robotok jogilag meghatározott személyisége
- 6.4 A közérthetőség követelménye és jelentősége az online elérhető jogi dokumentumokban
- 6.5 Romboló jogi technológiák és technológiai újdonságok hatása a jogfogyasztásra
- 6.6 Az internetes és gépi kommunikáció hatásai a fogyasztói szerződések jogára

III. AZ ÉRTEKEZÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE ÉS AZOK ALKALMAZHATÓSÁGA

1. Az értekezés tudományos eredményeinek összegzése

A kutatás elméleti relevanciáját az adja, hogy az internet a '90-es évek óta világszerte elterjedt, az Európai Unió és Magyarország is olyan digitális és infokommunikációs kormányzati stratégiákkal rendelkezik, amelyek e tendenciák megfordulását nem valószínűsítik. Amennyiben a hipotézisek és a kutatási eredmények feldolgozása megtörténik, megállapíthatóvá válik, hogy az automatizált és weben megköthető szerződések hogyan jönnek létre, a megkötés körülményei mellett a szerződő felek vitáiban mely elemek jelenthetnek központi kérdést a felek szerződéses nyilatkozatainak vizsgálatakor, illetve a bírói gyakorlatban várhatóan milyen területeken kell bizonyítási vagy értelmezési nehézségeket áthidalni.

Az értekezés a meglévő szabályozási megoldásokhoz is nyújt további javaslatot. Bemutatja az online ÁSZF-fel történő szerződéskötés speciális jellemzőit, indokoltságát, amely a jövőben segíthet pontosítani az elektronikus kereskedésben napi szinten nem jártas jogászok még gyorsabb tájékozódását e speciális kötelmi jogi területen, amelyre a jövőben nem mindenben lehetnek irányadóak a klasszikus, személyes interakcióra és papíralapú írásbeliségre megalkotott szabályai és gyakorlatai. A kutatás kitér arra is, hogy az elektronikus szerződéskötésnek napjainkra éppúgy alapvető kérdései közé tartozik az e-írásbeliség kérdésköre, mint a jogdogmatikában kialakult azonosítás, azonosíthatóság vagy a bizonyíthatóság kérdései.

Első számú hipotézisemben feltételeztem, hogy az automatizálódó online kereskedelmi technikák egyre gyorsulnak és automatizálódnak, azaz egyre több aktív weblapon lesznek megköthetőek általános szerződési feltétel formájú, írott és sablonizált szerződések. Az értekezés bemutatja, hogy az automatizációt a kereskedelmi igények, a technológiai fejlődés és

az erre alapított hosszú távú uniós és magyar kormányzati (infokommunikációs és képzési) stratégiák is támogatják. Ebből levonható a következtetés, hogy e trend a magyar jogban az e-kereskedelmi értékesítés folyamata végén megvalósuló e-szerződéskötésekre is érvényes.

Feltételeztem, hogy az online ÁSZF-fel történő szerződéskötés eltérően is viselkedik a papíralapú írott folyamatokhoz képest, így egyre nagyobb nyomást helyez a fogyasztói döntéshozatalra. Az értekezés bemutatja az online térben megjelenő olyan specialitásokat, amelyek az offline írott ügyletekben nincsenek jelen, és amelyek miatt a fogyasztói döntés nem lesz könnyebb az online térben: az e-írott szövegek megértése nehezebb, ha gyorsulnak a folyamatok, továbbá potenciális kihívást jelent a digitalizáció és a robotizáció fejlődése a klasszikus írásbeli, a lassabb megértést és értelmezést igénylő helyzetekhez képest.

Feltételeztem, hogy a szerződéskötés klasszikus szabadsága tovább szűkül az online térben, így a kötelmi jogban már megjelent fogyasztóvédelmi és adatvédelmi szabályozás erősödését fogjuk látni az online ÁSZF-fel történő internetes szerződéskötések területén. Az értekezés valószínűsíti, hogy a robotika okozta jogképeségi, személyiségi kihívások, valamint az e-kereskedésben tovább terjedő online ÁSZF-ekből adódó új jogfogyasztói szokások (mint az e-írásbeliség terjedése, az online szerződések el nem olvasási vagy meg nem értési szokása, valamint a fogyasztók nyitottsága a további online automatizáció irányába) folyamatos vizsgálata szükséges a jogalkotás oldalán. A Big Data jelenség és az online marketing erősödése pedig a kötelmi jog további kógenia felé elmozduló szabályozottságát is előrevetíti az online térben zajló elektronikus jogügyletekre nézve, miközben a kormányzatok a lakosság digitális írástudatlansága felszámolását prioritásként kezelik közösségi és nemzeti programjaikban.

Második hipotézisemben vizsgálat tárgyává tettem, hogy a bianco (sablon)szerződések megkötése az interneten mennyire válhat olyan automatikus műveletté a jövőben, amelyhez végül akár ember sem kell. A kötelmi jog szabályozástörténeti bemutatása és egyes jogi szolgáltatásokkal kapcsolatos, az egyedi felől az automatizáció és sablonizáció felé történő elmozdulást bemutató szakirodalom megismerése révén láthatóvá vált a fejlődés iránya a múltból a jelenbe, és a lehetséges jövőbe. Ez párosul a fogyasztók automatizációra nyitott attitűdjével, amely előrevetíti a jogi korlátok felépítésének szükségességét nemkívánatos, az általános közérdek érvényesülése ellen ható jelenségek esetében (pl. a jog érvényesülésének gyengülése az online automatizált ügyletek esetében).

Feltételeztem, ha ez technológiailag megvalósulhat, továbbá kereskedelmi igénnyé válhat az alkalmazói oldalon, akkor további jogi szabályozásokat kell kialakítani a szerződés létrejötte vagy nem teljesedése okozta kockázatok kezeléséhez (és az automata algoritmusok okozta jognyilatkozatok jog- és cselekvőképességi kérdéseikhez). Az értekezés számos már létező és a jogi szolgáltatásokat is érintő trendet ismertet az említés szintjén. Láthatóvá válik erre irányuló mélyebb műszaki ismeret hiányában is, hogy a nyelvfelismerő, szöveget megértő automata digitális technológiák fejlődésétől függ annak lehetősége, hogy a jogi szövegek automatikus előállítása is egyszer lehetőségként merülhet fel, amely folyamat szintén a jogalkotó folyamatos figyelmére érdemes. Az emberi kontroll csökkenése az automatizmusok felett a

technológiasemleges jogi szabályozás kihívása már a jelenben, amely a kötelmi jogi lehetséges automatizmusokat is meghatározhatja.

Véleményem szerint az értekezés alapján mindkét hipotézis helytálló és akár a jelen értekezés terjedelmi korlátai miatt véges vizsgálaton túlmutató további mélyebb elemzések tárgyául szolgálhat.

2. Az értekezés tudományos eredményeinek alkalmazhatósága

A disszertáció *gyakorlati relevanciája, hogy bemutatja* a digitális térben a weblapokon az általános szerződési feltételek és online jogi nyilatkozatok létező gyakorlatokat jelentenek, amelyek a 19. században létrejött, a nagyobb volumenű és olcsóbb termék eladását segítő sablonizált szerződéskötés online világban, online kommunikációval történő leképeződését jelentik. A felgyorsult technológiai fejlődés korában ma már a robotika és a mesterséges intelligenciák fejlesztései megjeleníthetnek egy olyan automatizálható jövőt és olyan új „személyek” – az elektronikus személy? – kialakulását, amely felveti a klasszikus jogrendszerek eddig csak az emberre irányadó szabályainak újragondolását, még a felek diszpozitivitásával jellemezhető, rugalmas kötelmi jogban is. Az online szerződések közérthetősége kapcsán bemutatok néhány olyan új nyelvészeti jelenséget is, amelyek a szerződések digitális térben való megértésére, értelmezésére, online alkalmazhatóságára is hatást gyakorolnak, és amelyek az eddigi kötelmi jogi irodalomban hangsúlyosan még nem jelentek meg. Ugyanakkor jelentőségük lehet a jog érvényesülése, mint általános közérdek megvalósulásának megítélésében a virtuális térben.

Bár végleges nemzetközi új gyakorlatok - sem a gépek személyiségét, sem a szerződéskötés új lehetséges technológiáit illetően - még nincsenek, számos olyan konkrét kérdés ma is megfogalmazható, amely szükséges a jogrendszernek a modern technológiák okozta jövőbeli fejlesztéséhez, egészen konkrét gyakorlatias nézőpontból, a tényleges (és akár automatizálható) szerződéskötések szintjén.

Az online szerződéskötés témáját az értekezés egyfajta automata értékesítési és marketing szempontból vizsgálja, mivel az online szerződéskötések – bár nem kizárólag, de még alapvetően – az e-kereskedelem oldaláról merülnek fel, ugyanakkor nem foglalkozom a már létező ún. okosszerződések informatikai programozási oldalával, akkor sem, ha az adott esetben ÁSZF megvalósulását is jelentheti. Bár a bemutatott bírósági joggyakorlaton kívül még számos döntés foglalkozik az általános szerződési feltételekkel, az értekezés azonban nem kíván foglalkozni az ÁSZF-eknek a bírói gyakorlatban a devizahiteles perek kapcsán kristályosodott egyéb joggyakorlatával, mivel azok alapvetően az értekezés témáját nem képező tisztességtelenség és érvénytelenség kérdésköreire fókuszálnak.

A disszertáció bemutatja, hogy pusztán azáltal, hogy egy szerződés kikerül az online térbe, vagy azt már nem csak az ember képes elkészíteni, számos új felügyeleti, értelmezési és jogkövetkezményi szempont felmerül majd. Eljött az ideje, hogy végig kell gondolni a sablonizált blankettaszerződésekkel történő – az automatizált értékesítési láncolat végén zajló - online szerződéskötések jövőbeli kihívásait, a felforgató jogi technológiák okozta lehetséges

fejlődési irányokat az automatizálható jognyilatkozatok tekintetében is, nem kizárólag a kárfelelősségi kérdések oldaláról nézve, továbbra is technológia-semlegesén. Az *egyéni jogok, a technológiai fejlődés és a közérdek* viszonylatában az automatizált szerződéskötések során is lesz egy pillanat – hasonlóan a felejtés jogának vagy az internetes félretájékoztatás elleni igénynek a kialakulásához -, amikor a technológiai újítások vagy a kereskedelmi automatizmusok költségoptimalizáló hatása nem lépheti majd át a szerződni kívánó egyéni fél érdekeit, még a jelentős innovációs hatására tekintettel sem, és ezt a jogi szabályozás fogja korlátok között tartani, de nem biztos, hogy kizárólag fogyasztóvédelmi aspektusokból.

Az online ÁSZF-ek mint jogi szövegek eltérő viselkedési tulajdonságokat mutatnak papíralapú társaikhoz képest: erősödő normahatással, az e-beszédszerűségből eredő közérthetlenségi nehézséggel bírnak, tehetetlenségük online félretájékoztatást jelenthet a digitális térben, és algoritmusok által is vizsgálhatóvá válnak. Ezen indokok miatt az elektronikus szerződéskötés körén belül az online ÁSZF-fel történő szerződéskötés egyedi definíciójának, terminológiájának megfogalmazása indokolttá vált:

Az online ÁSZF-fel történő szerződéskötés olyan elektronikusan, üzlethelyiségen kívül és távollévők közötti értékesítés céljából megkötött, tipikusan, de nem kizárólag fogyasztói szerződéskötést jelent, mely általános szerződési feltételeket tartalmaz, az online térben közzétették, és vagy aktív weblapon történő ún. beklikkeléssel kifejezetten, vagy a termékmegrendeléssel egyidejűleg hallgatólagosan, ráutaló magatartással vagy titkosított és leprogramozott formában kerül elfogadásra. Az online általános szerződési feltételekkel történő szerződéskötés gyors döntésen alapuló, költséghatékony és automatizált megállapodási forma, amelynek megértésére az e-beszédszerűségnek hatása van.

Az online ÁSZF-fel történő szerződéskötések kötelmi jogi vizsgálatokor a jövőben az alábbi körülményeket célszerű együttes hatásvizsgálati szempontként szem előtt tartani:

1. általános kötelmi jogi és speciális szerződéskötési összefüggések;
2. távollévők közötti és üzlethelyiségen kívül megkötött szerződési összefüggések;
3. speciálisan a fogyasztók és vállalkozás közötti szerződéskötési és teljesítési kérdések és a fogyasztói magánjogi szempontok, hatások;
4. az elektronikus szerződések és az információs társadalom, az internetes technológiák összefüggései;
5. sztenderdizáció és automatizáció szükségszerűségei, hatásai a szerződéskötésben, a szövegfelismerésben és a szövegírásban;
6. internetes vagy más online közzétételi lehetőségek változásai, és az online közzétett nyilatkozatok joghatásainak kérdése;
7. adatvédelmi, adatkezelési szabályozási szükségszerűségek;
8. az online szerződéskötést megelőző online értékesítési célú marketingpszichológiai okok, okozatok, hatások, döntéshozatal;
9. érthetőségi és értelmezési szempontok az online kommunikációban, azaz az online kommunikáció és nyelvhasználat (e-beszédszerűség) megváltozott szokásai;
10. az elektronikus jogügyletek joggazdaságtani szempontjai.

Mindezek alapján a mai magyar magánjogászoknak, akik szerződésekkel foglalkoznak, a klasszikus magánjogi és kötelmi jogi ismereteken kívül még további egyéb interdiszciplináris készséggel is a jövőben rendelkezniük kell, ezek közül kiemelésre érdemesek a következők:

- *automatizációs értékesítési technológiák (online marketing) ismerete;*
- *az internet és az információs társadalom működtetésével összefüggő technika ismeretek (szerverek, hálózatok, online banking, bitcoin stb.);*
- *etika ismeretek (ember-gép etikai összefüggések);*
- *vásárlási döntésmechanismusokkal kapcsolatos pszichológiai ismeretek;*
- *elektronikus kommunikációs és nyelvészeti (szaknyelvi) ismeretek (pl. elektronikus írásbeliség);*
- *joggazdaságtani összefüggések.*

A disszertáció bemutatja, hogy az *általános szerződési feltétel, mint egy előre sztenderdizált tartalom és folyamat maga is egy automata szerződéskötési megoldás*, hiszen a szerződés tartalmát rutinszerűen, reflexszerűen alkalmazhatóvá tette az értékesítési folyamat eladói, szolgáltatói oldalán. A szerződéskötés további lehetséges automatizációja az ÁSZF-fel történő szerződéskötés mechanizmusán is továbbfejlődhet, melyet akár követhet a jogi szabályozók leprogramozható párhuzamos létrejövele a robotizálható, automatizálható folyamatok jogi támogatása céljából. Ha a technológiai fejlődés vagy az automata rendszerek fejlesztése során a címzett, a módosíthatóság, esetleg a kézhezvétel, a kézbesítés vagy kézbesíthetőség értelmezése más dimenziót nyerne, újra kell fogalmazni a szabályozásban jelenleg fellelhető elektronikus szerződéskötési megoldásokat, ezen belül az online ÁSZF-ek, vagy akár a jognyilatkozatok hatályosulásának kérdéskörét is.

A disszertáció bemutatja, hogy az Eörsi-féle aktív adaptációs elmélet szerint ma egy korszakváltó adaptációs szakaszban vagyunk, amikor a technológiai fejlődés számos jogintézmény újragondolását veti fel. A modern technológiák folyamatos fejlődése idején, amely a webes ÁSZF-ek korszaka is a magánjogban, hasonló a bírói jogfejlesztés szerepe, annak tanulságai pedig hasznos alapját képezhetik a kötelmi jogi klasszikus jogintézmények jogalkotást megelőző átalakulási folyamatában. A jogbiztonság elképzelhetetlen magas szintű jogász (ügyvédi, bírói stb.) tevékenység nélkül,²³ ugyanakkor egy 21.századi jogásznak a jogi ismereteken jóval túlmutató, interdiszciplináris kompetenciákkal kell rendelkeznie a jó minőségű munkavégzéshez. A digitális piacok komplex vizsgálata pedig mára interdiszciplináris kutatási területté vált, amely nem csak a jogi ismeretekre irányul.²⁴

Rendkívül fontos a közérthetőség, másképpen az ún. akadálymentesített kommunikáció követelményének még szélesebb körben való elterjesztése is, hiszen egy nem érthető vagy félreérthető szerződéses kikötésnek az ÁSZF-ek világában érvénytelenségi jogkövetkezménye is lehet. Akár a jogászképzésbe is be lehetne illeszteni pl. jogi tájékoztató szövegeket közérthetősítő kurzust, ahol a jogászok megtanulnak jogi követelményeket közérthetően, a

---

²³ SÁRKÖZY: *A jog szerepe a gazdaságban*, Magyar Tudomány, 2011/5.sz. 539.old.

²⁴ BELÉNYESI PÁL: *Digitális és technológiai piacok közgazdasági kérdései*, In: *Technológia és Jog, Új globális technológiák jogi kihívásai*, Szerk: Tóth András, Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK, Budapest, 2016, 8.old.

laikus fogyasztók számára is könnyen értelmezhetően megfogalmazni, ez jelentősen csökkentheti a fogyasztói jogviták kialakulását és növelheti az önkéntes jogkövetést

A jelen értekezés alapján a szerző szerint levonható legjelentősebb következtetések és összefüggések a következők: az Eörsi-féle aktív adaptációs elmélet szerint ma egy korszakváltó adaptációs szakaszban vagyunk; a technológiai fejlődés logikája felismerhető a kötelmi jogi intézmények fejlődése kapcsán is, így ezt figyelmen kívül hagyni nem lehet; az online ÁSZF-ek mint jogi szövegek eltérő viselkedési tulajdonságokat mutatnak papíralapú társaikhoz képest (erősödő normahatás, e-beszédszerűség, tehetetlenség és potenciális online félretájékoztató, algoritmusok általi vizsgálhatóság), éppen ezért igen nagy jelentősége van az ún. akadálymentesített kommunikációnak az online szerződéskötésben és az önkéntes jogkövetésben (így akár a jogászképzésbe is be lehetne illeszteni nyelvi közérthetősítő kurzust); a gazdasági szereplőknek továbbra is fontos üzleti szempontja a szerződéskötési költség a csökkentése, és a szerződéskötés további lehetséges automatizációja akár az ÁSZF-fel történő szerződéskötés mechanizmusán is tovább fejlődhet; mindezek miatt az online ÁSZF-fel történő elektronikus szerződéskötések kötelmi jogi vizsgálatok a jövőben a fogyasztóvédelmi vagy kárfelelősségi jogi kérdések mellett számos interdiszciplináris körülményt (pl. nyelvészet, etika, automatizáció, online marketing) is célszerű együttes hatásvizsgálati szempontként folyamatosan szem előtt tartani.

IV. A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓI A KUTATÁS TÁRGYÁBAN

A szerző releváns, az értekezés fő- és résztémáival, így *különösen az általános szerződési feltételekkel történő szerződéskötés kérdéseivel, a kettős normahatás problematikájával, a közérthetőség követelményével és a közérthető jogi terminológia és az akadálymentes jogi kommunikáció jelentőségével* összefüggő publikációi – melyek a Magyar Tudományos Művek Tárában fellelhetők – az alábbiak:²⁵

1/ Németh, Gabriella: Az (automatizálható) online általános szerződési feltételek jogfogyasztói hatásai, In: Gellén, Klára (szerk.) Gazdasági tendenciák és jogi kihívások a 21. században, Szeged, Magyarország: Iurisperitus Kiadó, (2019) pp. 163-173., 11 p.

2/ Németh, Gabriella: A közérthetőség etikájának jelentősége a jogalkotásban és a sablonizált szerződési feltételek, In: Szoták, Szilvia (szerk.) Az állami fordítószolgálat 150 éve, Budapest, Magyarország : Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. (OFFI), (2019) pp. 127-136, 10 p.

3/ Németh, Gabriella: A jogi terminológia mint modern diszciplína jelentősége a közérthető jogi dokumentációban és a jogi kommunikációban, Hungarológiai Közlemények (Újvidék) 20:1 pp. 59-69, 11 p. (2019)

4/ Németh, Gabriella: Az online általános szerződési feltételek normahatásának dilemmái, Jog, Állam, Politika: Jog- és politikatudományi Folyóirat, 10 : 4 pp. 137-146., 10 p. (2018)

---

²⁵ <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10059609> (letöltés: 2019. szeptember 11.)

5/ Németh, Gabriella: Az általános szerződési feltételek alkalmazásának tapasztalatai az online térben, *Gazdaság és Jog* 26: 3 pp. 11-16., 6 p. (2018)

6/ Németh, Gabriella: Közszolgálat és magánjog találkozása az állami fordítóiroda online általános szerződési feltételeiben, In: Horváth, Ildikó (szerk.) *TransELTE* 2018. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, (2019) pp. 93-102., 10 p.

7/ Németh Gabriella: Az akadálymentesített jogi kommunikáció lehetséges előnyei az online térben c. publikáció előkészítés alatt áll (befogadó nyilatkozat rendelkezésre áll a Szegedi Tudományegyetem Üzleti Jogi Intézet, *Gazdasági tendenciák és jogi kihívások* a 21. században II. kötetben történő megjelenéshez)